

บทที่ 3

สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา

1. สภาพทางภูมิศาสตร์

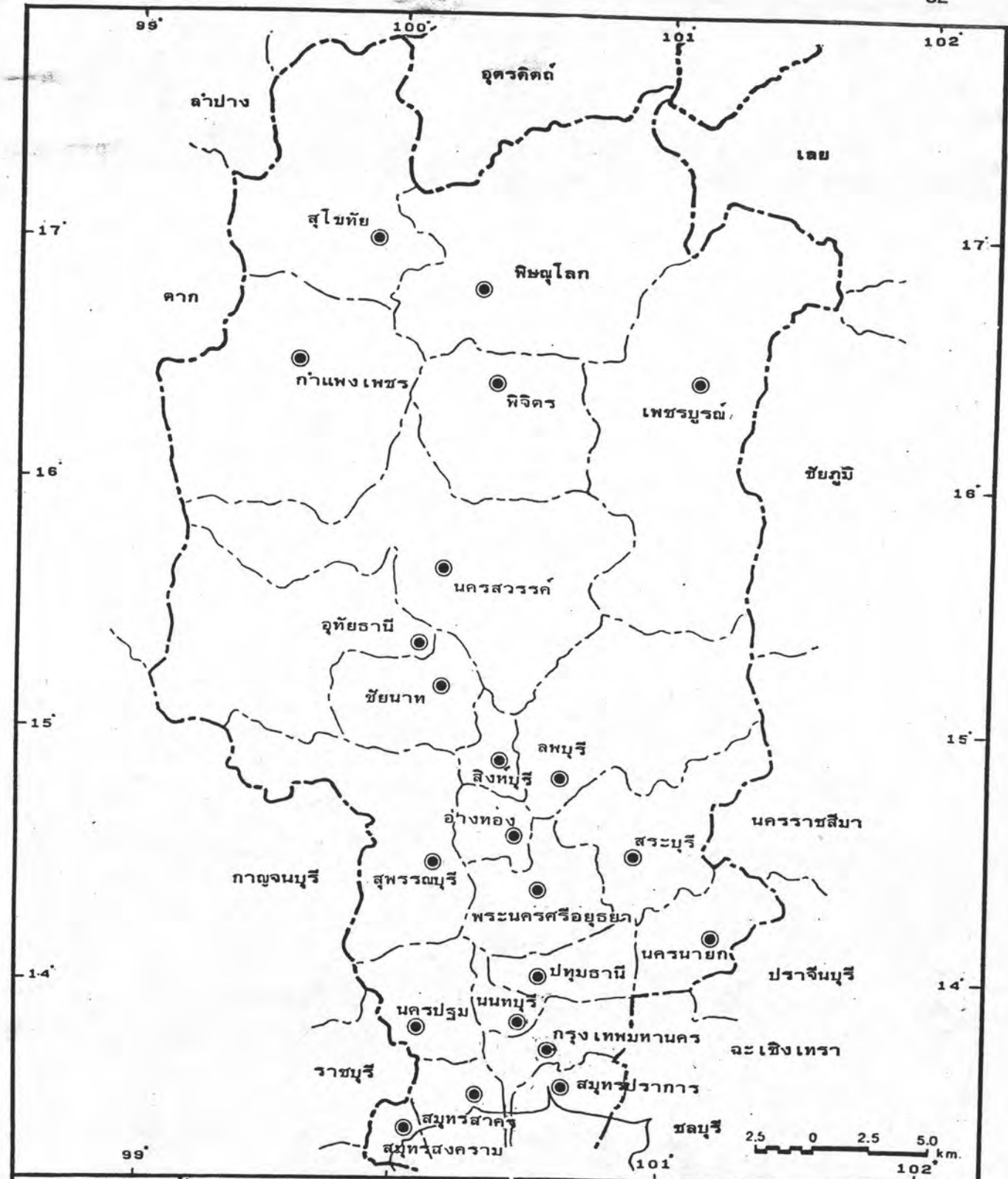
1.1 เขตการปกครอง

ภาคกลางประกอบด้วยจังหวัด 22 จังหวัด (แบ่งตามการจัดแบ่งภูมิภาคของประเทศไทย โดยคณะกรรมการภูมิศาสตร์แห่งชาติ) ได้แก่ กรุงเทพมหานคร กำแพงเพชร ชัยนาท นครปฐม นครสวรรค์ นครนายก นนทบุรี ปทุมธานี พระนครศรีอยุธยา พิษณุโลก เพชรบูรณ์ ลพบุรี สมุทรสงคราม สมุทรปราการ สมุทรสาคร สระบุรี สิงห์บุรี สุโขทัย สุพรรณบุรี อ่างทอง และอุทัยธานี รวมเนื้อที่ทั้งสิ้นประมาณ 91,795 ตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็นร้อยละ 17.89 ของเนื้อที่ทั้งประเทศ ซึ่งมีประมาณ 513,115 ตารางกิโลเมตร

1.2 ลักษณะภูมิประเทศ

ภูมิประเทศของภาคกลางส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำซึ่งเกิดจากการทับถมของตะกอนต่าง ๆ เศษหิน ดิน ทราย ที่ถูกแม่น้ำพัดพาพาทับถมพอกพูนขึ้นเป็นเวลานานล้านปี จนกลายเป็นที่ราบแบนกว้างใหญ่ลงมาถึงอ่าวไทย นับเป็นที่ราบที่มีลักษณะกว้างใหญ่กว่าภูมิภาคอื่นของประเทศไทย ซึ่งสามารถแยกพิจารณาตามลักษณะโครงสร้างได้ 3 ลักษณะ ได้แก่

1.2.1 ภาคกลางตอนบน ได้แก่ บริเวณตั้งแต่จังหวัดนครสวรรค์ขึ้นไปทางตอนบน ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดกำแพงเพชร พิษณุโลก สุโขทัย และเพชรบูรณ์ (มหาวิทยาลัยศิลปากร 2528: 39) ภูมิประเทศโดยทั่วไปของภูมิภาคนี้ประมาณ 2 ใน 3 ของพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ และที่ราบลูกพุด (Rolling Plains) ซึ่งเกิดจากการกัดเซาะของแม่น้ำโขง วัง ยม และน่าน ซึ่งไหลมารวมกันเป็นแม่น้ำเจ้าพระยาที่ปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์ ความลาดชันของพื้นที่ทำให้แม่น้ำไหลแรง กัดเซาะและพัดพาเอาตะกอนจากตอนบนมาทับถม ทำให้ภูมิประเทศมีลักษณะเป็นเนินเขาเตี้ย ๆ สลับกับที่ราบ

การจัดลำดับความสำคัญของชุมชนเมืองในภาคกลาง	
แผนที่ 1	แสดง เขตการปกครอง
	สัญลักษณ์ - - - - - เขตภาคกลาง - - - - - เขตจังหวัด ● ที่ตั้งจังหวัด

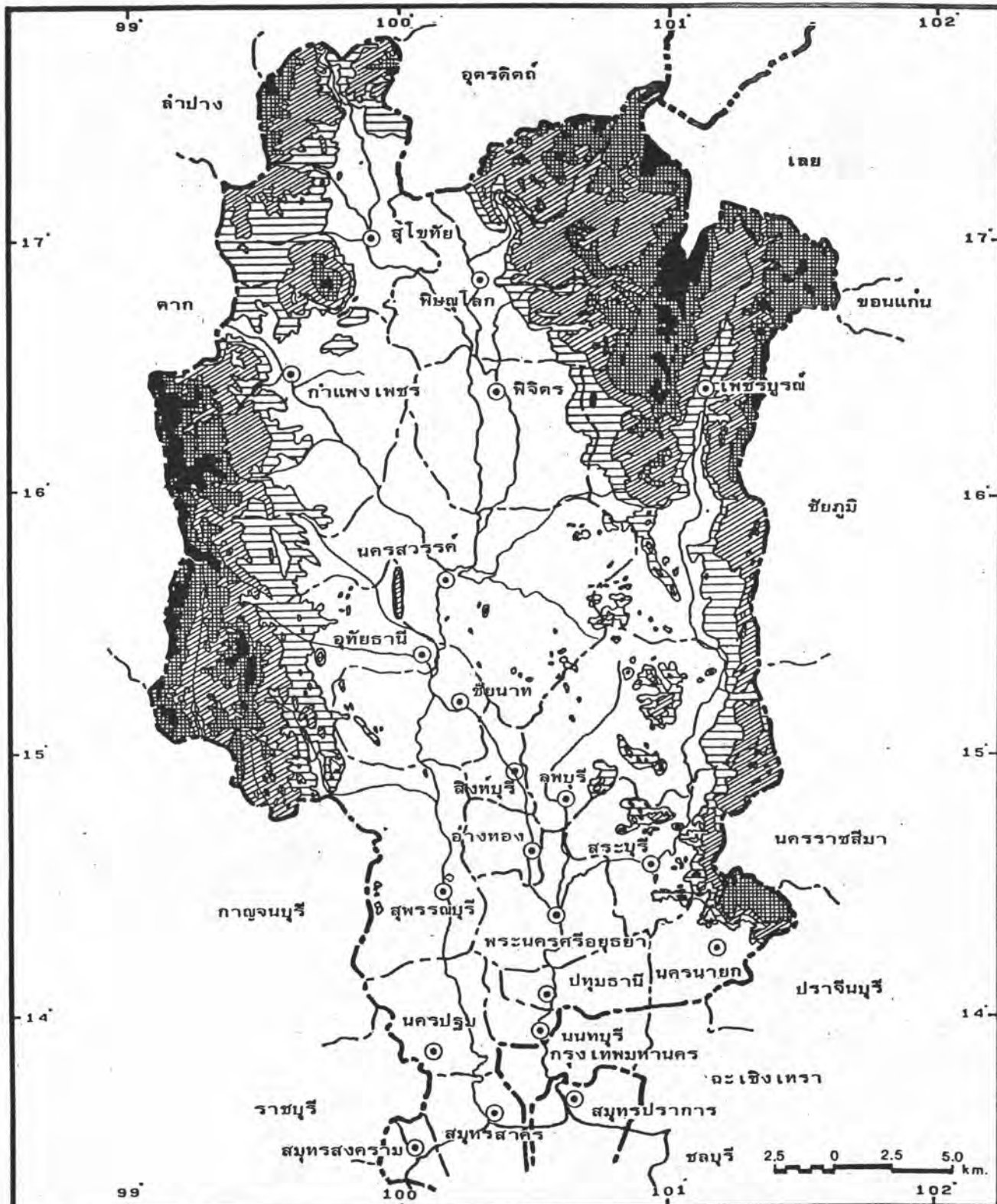
1.2.2 ภาคกลางตอนล่าง หรือดินดอนสามเหลี่ยมแม่น้ำเจ้าพระยา

ภูมิภาคนี้เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำซึ่งเริ่มตั้งแต่จังหวัดชัยนาทลง ไปจนถึงอ่าวไทย พื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นที่ราบดินตะกอนที่แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำแม่กลอง แม่น้ำบางปะกง และแม่น้ำท่าจีน พัดพามาทับถม แม่น้ำเหล่านี้เมื่อไหลผ่านบริเวณที่เป็นที่ราบ ความเร็วของกระแสน้ำจะลดลง วัตถุต่าง ๆ ที่ละลายปนอยู่กับน้ำ เช่น ทรายละเอียด ดินเหนียว และดินตะกอนบางส่วนจะตกตะกอนอยู่ในบริเวณแม่น้ำเหล่านี้และยังมีการทับถมอยู่ตลอดเวลา ทำให้ตะกอนหนาและเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ดังนั้นภาคกลางตอนล่างจึงจัดเป็นบริเวณที่มีระบบลุ่มแม่น้ำที่สมบูรณ์และเป็นบริเวณที่มีการเพาะปลูกข้าวที่สำคัญที่สุดของประเทศด้วย

1.2.3 บริเวณขอบของที่ราบ (Marginal Plains) ประกอบด้วย

ภูมิภาคนี้มีลักษณะเป็นที่ราบแคบ ๆ ในบริเวณทางตะวันตกของจังหวัดอุทัยธานี ชัยนาท สิงห์บุรี สุพรรณบุรี และนครปฐม และบริเวณทางตะวันออกของจังหวัดสระบุรี ลพบุรี และนครนายก ซึ่งสภาพภูมิประเทศมีลักษณะเป็นที่ราบเรียบ จนถึงพื้นที่ที่มีความลาดชันสูง พื้นที่สูง ๆ ต่ำ ๆ ซึ่งเกิดจากการสึกกร่อน มีที่ราบสลับกับเนินเตี้ย ๆ และจะค่อยลาดเข้าไปสู่ดินดอนสามเหลี่ยมแม่น้ำเจ้าพระยา ภูเขาและเนินเขาเตี้ย ๆ เหล่านี้ จะเป็นภูเขากินปูน ซึ่งกระจายอยู่ทั่วไปในพื้นที่

เนื่องจากแหล่งน้ำเป็นสิ่งสำคัญอันดับแรกในการเลือกทำเลในการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ และภาคกลางมีลักษณะภูมิประเทศที่เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ ซึ่งมีแม่น้ำไหลผ่านหลายสายด้วยกัน และเป็นที่ราบดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำ ซึ่งเกิดจากการทับถมของตะกอนที่แม่น้ำพัดพามา ทำให้เหมาะในการประกอบอาชีพด้านการเพาะปลูก และเป็นแหล่งน้ำที่สำคัญในการอุปโภคบริโภค จึงเป็นปัจจัยส่งเสริมทำให้ภาคกลางเป็นบริเวณที่เหมาะสมในการตั้งถิ่นฐาน และมีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นมากกว่าบริเวณอื่น ๆ ของประเทศ มีผลทำให้เกิดชุมชนเมืองขึ้น และจะเห็นว่าชุมชนเมืองในภาคกลางส่วนใหญ่จะกระจายอยู่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำ อาทิ เช่น นครสวรรค์ พระนครศรีอยุธยา ปทุมธานี นนทบุรี สมุทรสงคราม สมุทรสาคร เป็นต้น ทั้งนี้ลักษณะภูมิประเทศนี้ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดชุมชนเมืองในภาคกลาง

การจัดลำดับความสำคัญของชุมชนเมืองในภาคกลาง

แผนที่ 2	แสดง ลักษณะภูมิประเทศ (ความสูงเป็นเมตร)															
	สัญลักษณ์ <table border="0" style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 50%; vertical-align: top;"> <table border="0"> <tr> <td style="width: 20px; height: 15px; border: 1px solid black;"></td> <td>0-100</td> </tr> <tr> <td style="width: 20px; height: 15px; border: 1px solid black; background: repeating-linear-gradient(45deg, transparent, transparent 2px, black 2px, black 4px);"></td> <td>100-200</td> </tr> <tr> <td style="width: 20px; height: 15px; border: 1px solid black; background: repeating-linear-gradient(-45deg, transparent, transparent 2px, black 2px, black 4px);"></td> <td>200-500</td> </tr> </table> </td> <td style="width: 50%; vertical-align: top;"> <table border="0"> <tr> <td style="width: 20px; height: 15px; border: 1px solid black; background: radial-gradient(circle, black 1px, transparent 1px); background-size: 4px 4px;"></td> <td>500-1000</td> </tr> <tr> <td style="width: 20px; height: 15px; border: 1px solid black; background: radial-gradient(circle, black 1px, transparent 1px); background-size: 8px 8px;"></td> <td>1000-2000</td> </tr> <tr> <td style="width: 20px; height: 15px; border: 1px solid black; background: repeating-linear-gradient(45deg, transparent, transparent 2px, black 2px, black 4px);"></td> <td>แม่น้ำ</td> </tr> </table> </td> </tr> </table>		<table border="0"> <tr> <td style="width: 20px; height: 15px; border: 1px solid black;"></td> <td>0-100</td> </tr> <tr> <td style="width: 20px; height: 15px; border: 1px solid black; background: repeating-linear-gradient(45deg, transparent, transparent 2px, black 2px, black 4px);"></td> <td>100-200</td> </tr> <tr> <td style="width: 20px; height: 15px; border: 1px solid black; background: repeating-linear-gradient(-45deg, transparent, transparent 2px, black 2px, black 4px);"></td> <td>200-500</td> </tr> </table>		0-100		100-200		200-500	<table border="0"> <tr> <td style="width: 20px; height: 15px; border: 1px solid black; background: radial-gradient(circle, black 1px, transparent 1px); background-size: 4px 4px;"></td> <td>500-1000</td> </tr> <tr> <td style="width: 20px; height: 15px; border: 1px solid black; background: radial-gradient(circle, black 1px, transparent 1px); background-size: 8px 8px;"></td> <td>1000-2000</td> </tr> <tr> <td style="width: 20px; height: 15px; border: 1px solid black; background: repeating-linear-gradient(45deg, transparent, transparent 2px, black 2px, black 4px);"></td> <td>แม่น้ำ</td> </tr> </table>		500-1000		1000-2000		แม่น้ำ
<table border="0"> <tr> <td style="width: 20px; height: 15px; border: 1px solid black;"></td> <td>0-100</td> </tr> <tr> <td style="width: 20px; height: 15px; border: 1px solid black; background: repeating-linear-gradient(45deg, transparent, transparent 2px, black 2px, black 4px);"></td> <td>100-200</td> </tr> <tr> <td style="width: 20px; height: 15px; border: 1px solid black; background: repeating-linear-gradient(-45deg, transparent, transparent 2px, black 2px, black 4px);"></td> <td>200-500</td> </tr> </table>		0-100		100-200		200-500	<table border="0"> <tr> <td style="width: 20px; height: 15px; border: 1px solid black; background: radial-gradient(circle, black 1px, transparent 1px); background-size: 4px 4px;"></td> <td>500-1000</td> </tr> <tr> <td style="width: 20px; height: 15px; border: 1px solid black; background: radial-gradient(circle, black 1px, transparent 1px); background-size: 8px 8px;"></td> <td>1000-2000</td> </tr> <tr> <td style="width: 20px; height: 15px; border: 1px solid black; background: repeating-linear-gradient(45deg, transparent, transparent 2px, black 2px, black 4px);"></td> <td>แม่น้ำ</td> </tr> </table>		500-1000		1000-2000		แม่น้ำ			
	0-100															
	100-200															
	200-500															
	500-1000															
	1000-2000															
	แม่น้ำ															

1.3 ลักษณะภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศโดยทั่วไปของภาคกลางจัดอยู่ในเขตร้อนโดยได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือในช่วงเดือนพฤศจิกายน ถึงเดือนกุมภาพันธ์ ทำให้อากาศหนาวเย็น และแห้งแล้งในช่วงนี้ และได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ในช่วงเดือนพฤษภาคม ถึงเดือนกันยายน จะพัดพาเอาความชื้นจากมหาสมุทรอินเดีย และแปซิฟิก ทำให้มีเมฆมาก และมีฝนตกชุก ทางตอนล่างของภาคซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกับอ่าวไทยและได้รับอิทธิพลจากทะเล ทำให้ฤดูหนาวไม่หนาวจัดและฤดูร้อนไม่ร้อนจัด และมีพายุหมุนพัดผ่านเข้ามาทำให้มีฝนตก ส่วนทางตอนเหนือของภาคซึ่งห่างไกลทะเลทำให้มีอากาศค่อนข้างร้อนในฤดูร้อน และหนาวในฤดูหนาว

จากรายงานสถิติภูมิอากาศของกรมอุตุนิยมวิทยาในคาบ 30 ปี (พ.ศ. 2494-2523) ภาคกลางมีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยรวม 1,367 มิลลิเมตร และจำนวนวันฝนตกเฉลี่ยรวม 121 วัน ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยของภาคกลางจัดว่าต่ำกว่าปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยทั่วประเทศคือ ประมาณ 1,551 มิลลิเมตร สำหรับอุณหภูมิเฉลี่ยในแต่ละจังหวัดจะไม่แตกต่างกันมาก อยู่ในช่วงระหว่าง 27-28 องศาเซลเซียส จากสถิติภูมิอากาศในคาบ 30 ปี พบว่าภาคกลางมีอุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 28.0 องศาเซลเซียส อุณหภูมิค่าสุด 23.2 องศาเซลเซียส และเฉลี่ยสูงสุด 32.6 องศาเซลเซียส

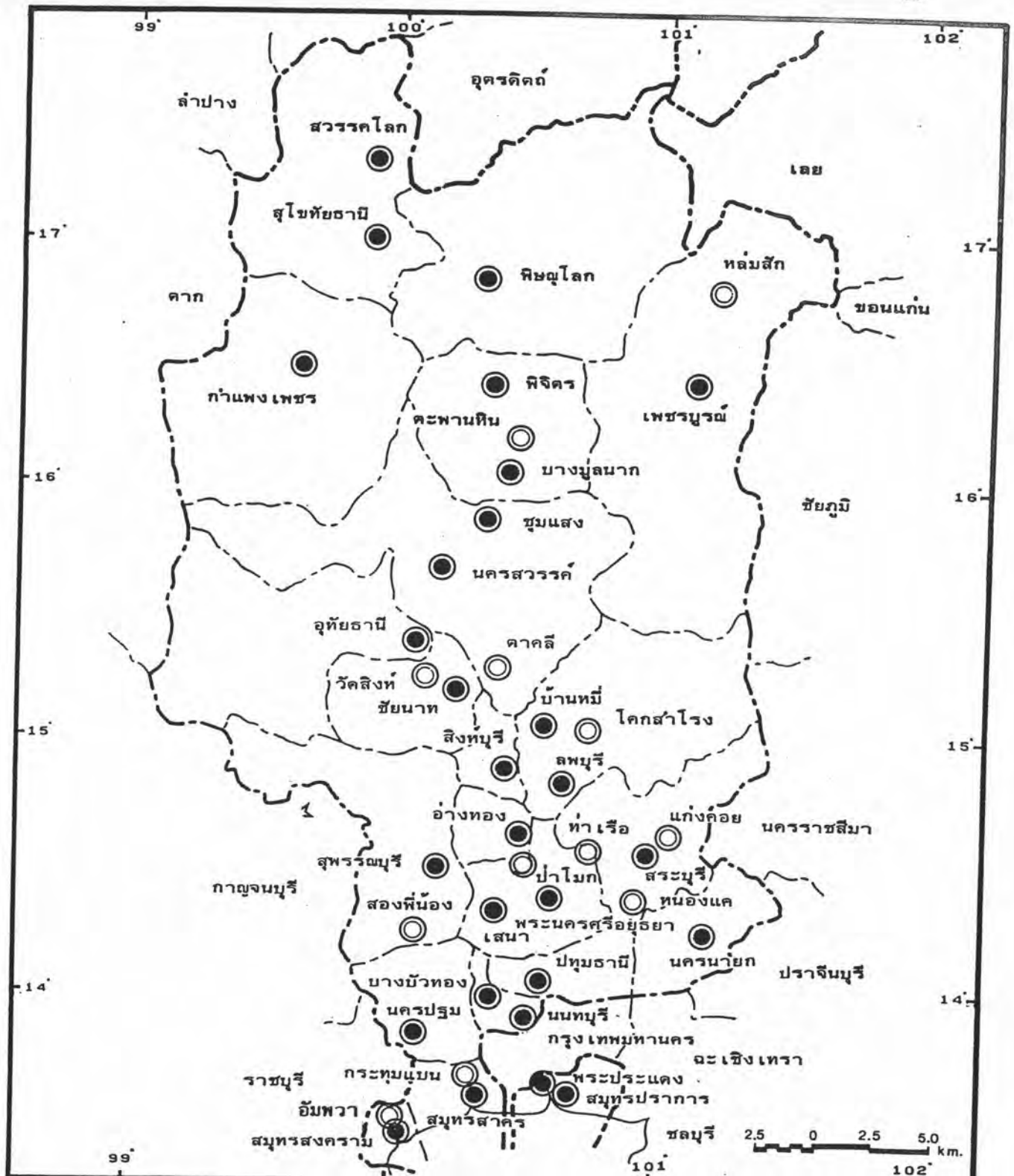
องค์ประกอบของภูมิอากาศ เช่น ปริมาณน้ำฝน อุณหภูมิและความชื้นมีอิทธิพลต่อการตั้งถิ่นฐานและความเป็นอยู่ของมนุษย์ โดยอุณหภูมิที่เหมาะสมในการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์อยู่ระหว่าง 10-30 องศาเซลเซียส ภาคกลางของประเทศไทย นับว่าเป็นพื้นที่ที่มีอุณหภูมิพอเหมาะคือ อุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 28 องศาเซลเซียส อีกทั้งภาคกลางยังมีปริมาณน้ำฝน (เฉลี่ย 1,367 มิลลิเมตร) และความชื้น (เฉลี่ย 73.9 เปอร์เซ็นต์) ในจำนวนและปริมาณเพียงพอแก่การทำ การเพาะปลูกทำให้ภาคกลางเป็นแหล่งทำการเพาะปลูกที่สำคัญที่สุดของประเทศ ซึ่งเป็นปัจจัยสนับสนุนอีกด้านหนึ่งในการตั้งถิ่นฐานของประชากรและทำให้เกิดชุมชนเมืองขึ้นในภาคกลาง

2. ลักษณะของชุมชนเมืองในภาคกลาง

2.1 รูปแบบการตั้งถิ่นฐาน และการกระจายของชุมชน

เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศของภาคกลาง ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 บริเวณ คือ ภาคกลางตอนล่าง มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มเกิดจากการทับถมของตะกอนที่แม่น้ำพัดพามา คือ ดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณภาคกลางตอนบน มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ และที่ราบลูกฟูก อีกบริเวณหนึ่งคือ บริเวณขอบของที่ราบภาคกลาง มีลักษณะเป็นที่ราบแคบ ๆ บริเวณเชิงเขา จากลักษณะภูมิประเทศดังกล่าวทำให้ภาคกลาง เป็น เขตที่ทำการเพาะปลูก ที่สำคัญ และเป็นบริเวณที่มีการตั้งถิ่นฐานอย่างหนาแน่นที่สุดของประเทศ โดยเฉพาะบริเวณ ภาคกลางตอนล่าง ซึ่ง ดร.บาร์ทัน (Barton อ้างถึงใน นพวัลย์ กิจรัชกุล 2528: 53) ได้ศึกษาเรื่องความหนาแน่นและการกระจายของประชากรในประเทศไทยเรียกบริเวณนี้ว่า หัวใจของประเทศไทย (Heart of Thailand หรือ Great Population Triangle) การตั้งถิ่นฐานของประชากรส่วนใหญ่จะเป็นแบบกลุ่มอยู่บริเวณที่ราบใกล้แม่น้ำและตามแนวเส้นทางการคมนาคม ซึ่งลักษณะเช่นนี้มีผลต่อการเกิดเมือง เมื่อมีการตั้งถิ่นฐานมากขึ้น และจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น ทำให้เมืองโดยส่วนใหญ่ของภาคกลาง เป็น เมืองที่มีการกระจายอยู่บริเวณที่ราบริมฝั่งแม่น้ำ และเป็นลักษณะของเมืองที่ไม่ได้มีการวางแผน อย่างไรก็ตามการกระจายของชุมชนเมืองในภาคกลางนับว่าหนาแน่นมากเมื่อเปรียบเทียบกับภาคอื่น ๆ ของประเทศ คือ คิดเป็นร้อยละ 31 ของชุมชนเมืองทั้งหมด

2.2 ขนาดพื้นที่ เขตเมืองในประเทศไทยยังไม่มีคำนิยามของ "เมือง" (Urban) ไว้อย่างชัดเจน แต่ที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในปัจจุบันเป็นการอนุโลม โดยกำหนดให้ "เมือง" คือ พื้นที่ในเขตเทศบาลต่าง ๆ ทั่วประเทศ ซึ่งรวมถึงเทศบาลทั้ง 3 ประเภท คือ เทศบาลนคร เทศบาลเมือง เทศบาลตำบล รวมทั้งเขตการปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ คือ เมืองพิเศษอีก 2 เมือง ได้แก่ กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา (สุรศักดิ์ ศิริบุญลอยสินธ์ 2529: 3) จากสถิติกรมการปกครอง ในปี พ.ศ. 2529 ประเทศไทยมีชุมชนเมืองทั้งสิ้น 129 แห่ง โดยแบ่งออกเป็นเทศบาลนคร 1 แห่ง เทศบาลเมือง 84 แห่ง เทศบาลตำบล 42 แห่ง และเมืองพิเศษ 2 แห่งคือ กรุงเทพมหานครและเมืองพัทยา

การจัดลำดับความสำคัญของชุมชนเมืองในภาคกลาง	
แผนที่ 3	แสดง ชุมชนเมืองในภาคกลาง
	สัญลักษณ์ <ul style="list-style-type: none"> เทศบาลเมือง เทศบาลตำบล

ชุมชนเมืองในภาคกลางซึ่งเป็นพื้นที่ศึกษา ประกอบด้วยชุมชนเมืองระดับเทศบาลเมือง และเทศบาลตำบล ซึ่งกระจายอยู่ในทุกจังหวัดของภาคกลาง จำนวน 40 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 31 ของชุมชนเมืองทั้งประเทศ โดยมีเทศบาลเมือง 28 แห่ง และเทศบาลตำบล 12 แห่ง รวมเนื้อที่เขตเมืองของภาคกลางมีจำนวน 280.26 ตารางกิโลเมตร

ชุมชนเมืองส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในอำเภอเมือง ซึ่งเป็นศูนย์กลางของจังหวัดด้านการปกครอง และชุมชนเมืองบางแห่งซึ่งตั้งอยู่ในอำเภออื่น ๆ ก็มักเป็นศูนย์กลางของพื้นที่ในเขคนั้น ๆ พื้นที่โดยเฉลี่ยของชุมชนเมืองภาคกลางเท่ากับ 7 ตารางกิโลเมตร (ตารางที่ 2) ชุมชนเมืองที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่ที่สุดคือ เทศบาลเมืองนครสวรรค์ เนื้อที่ 27.87 ตารางกิโลเมตร และชุมชนเมืองที่มีขนาดเล็กที่สุดคือ เทศบาลเมืองพระประแดง เนื้อที่ 0.61 ตารางกิโลเมตร

ตารางที่ 2 ชุมชนเมืองในภาคกลาง ทำเลที่ตั้งและขนาดพื้นที่ มี พ.ศ. 2529

ชื่อชุมชนเมือง	ประเภทของเทศบาล	ทำเลที่ตั้ง	ขนาดพื้นที่: ตารางกิโลเมตร
1. กำแพงเพชร	เมือง	อ.เมือง จ.กำแพงเพชร	14.90
2. ชัยนาท	เมือง	อ.เมือง จ.ชัยนาท	6.06
3. วัลสิงห์	ตำบล	อ.วัลสิงห์ จ.ชัยนาท	2.00
4. นครปฐม	เมือง	อ.เมือง จ.นครปฐม	5.28
5. นครสวรรค์	เมือง	อ.เมือง จ.นครสวรรค์	27.87
6. ชุมแสง	เมือง	อ.ชุมแสง จ.นครสวรรค์	2.40
7. ตาคลี	ตำบล	อ.ตาคลี จ.นครสวรรค์	16.00
8. นครนายก	เมือง	อ.เมือง จ.นครนายก	3.37
9. นนทบุรี	เมือง	อ.เมือง จ.นนทบุรี	2.50
10. บางบัวทอง	เมือง	อ.บางบัวทอง จ.นนทบุรี	1.00

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ชื่อชุมชนเมือง	ประเภทของเทศบาล	ทำเลที่ตั้ง	ขนาดพื้นที่: ตารางกิโลเมตร
11. ปทุมธานี	เมือง	อ.เมือง จ.ปทุมธานี	7.10
12. พระนครศรีอยุธยา	เมือง	อ.พระนครศรีอยุธยา	14.00
13. เสนา	เมือง	อ.เสนา จ.พระนครศรีอยุธยา	1.20
14. ท่าเรือ	ตำบล	อ.ท่าเรือ จ.พระนครศรีอยุธยา	3.00
15. พิจิตร	เมือง	อ.เมือง จ.พิจิตร	12.01
16. บางมูลนาก	เมือง	อ.บางมูลนาก จ.พิจิตร	2.50
17. ตะพานหิน	ตำบล	อ.ตะพานหิน จ.พิจิตร	5.20
18. พิษณุโลก	เมือง	อ.เมือง จ.พิษณุโลก	18.26
19. เพชรบูรณ์	เมือง	อ.เมือง จ.เพชรบูรณ์	8.60
20. หล่มสัก	ตำบล	อ.หล่มสัก จ.เพชรบูรณ์	2.08
21. ลพบุรี	เมือง	อ.เมือง จ.ลพบุรี	6.85
22. บ้านหมี่	เมือง	อ.บ้านหมี่ จ.ลพบุรี	0.67
23. โคกสำโรง	ตำบล	อ.โคกสำโรง จ.ลพบุรี	1.15
24. สมุทรสงคราม	เมือง	อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม	8.00
25. อัมพวา	ตำบล	อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม	2.50
26. สมุทรปราการ	เมือง	อ.เมือง จ.สมุทรปราการ	7.33
27. พระประแดง	เมือง	อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ	0.61
28. สมุทรสาคร	เมือง	อ.เมือง จ.สมุทรสาคร	5.93
29. กระทุ่มแบน	ตำบล	อ.กระทุ่มแบน จ.สมุทรสาคร	2.17
30. สระบุรี	เมือง	อ.เมือง จ.สระบุรี	20.13

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ชื่อชุมชนเมือง	ประเภทของเทศบาล	ทำเลที่ตั้ง	ขนาดพื้นที่: ตารางกิโล เมตร
31. ทนองแค	ตำบล	อ.ทนองแค จ.สระบุรี	5.00
32. แก่งคอย	ตำบล	อ.แก่งคอย จ.สระบุรี	4.05
33. สิงห์บุรี	เมือง	อ.เมือง จ.สิงห์บุรี	7.81
34. สุโขทัยธานี	เมือง	อ.เมือง จ.สุโขทัย	3.50
35. สวรรคโลก	เมือง	อ.สวรรคโลก จ.สุโขทัย	6.47
36. สุพรรณบุรี	เมือง	อ.เมือง จ.สุพรรณบุรี	9.01
37. สองพี่น้อง	ตำบล	อ.สองพี่น้อง จ.สุพรรณบุรี	10.40
38. อ่างทอง	เมือง	อ.เมือง จ.อ่างทอง	3.73
39. ป่าโมก	ตำบล	อ.ป่าโมก จ.อ่างทอง	12.00
40. อุทัยธานี	เมือง	อ.เมือง จ.อุทัยธานี	8.20
รวม			280.86

ที่มา : กองราชการส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2529.

2.3 ลักษณะทางประชากร

2.3.1 จำนวนประชากร จำนวนประชากรในเขตเมือง 40 แห่งของภาคกลาง ตามหลักฐานทางทะเบียนราษฎรของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ในปี พ.ศ. 2529 มีทั้งสิ้น 1,035,914 คน(ตารางที่ 3,4)จากจำนวนประชากรภาคกลางทั้งหมด 11,244,289 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 9.1 ของประชากรทั้งหมดของภาค ชุมชนเมืองที่มีจำนวนประชากรมากที่สุดคือ เทศบาลเมืองนครสวรรค์ มีประชากรทั้งหมด 101,498 คน

หรือคิดเป็นร้อยละ 9.8 ของประชากรในเขตเมืองของภาคกลาง รองลงมาได้แก่ เทศบาล-เมืองพิษณุโลก มีประชากรจำนวน 75,804 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 7.3 ส่วนชุมชนเมืองที่มีจำนวนประชากรน้อยที่สุด คือ เทศบาลตำบลวัดสิงห์ มีประชากรจำนวนเพียง 4,453 คน หรือคิดเป็นร้อยละเพียง 0.42 ของประชากรในเขตเมืองของภาคกลางทั้งหมด

ตารางที่ 3 จำนวนประชากรและความหนาแน่นของประชากรเมืองรายชุมชนปี พ.ศ. 2529

ชื่อชุมชน เมือง	จำนวนประชากร (จังหวัด)	จำนวนประชากร (เทศบาล)	ความหนาแน่น ประชากร เทศบาล ตร.กม
เทศบาล เมืองกำแพงเพชร	627,891	23,445	1,573
เทศบาล เมืองชัยนาท	354,254	15,553	2,566
เทศบาลตำบลวัดสิงห์		4,453	2,226
เทศบาล เมืองนครปฐม	617,596	45,284	8,596
เทศบาล เมืองนครสวรรค์	1,052,797	101,498	3,642
เทศบาล เมืองชุมแสง		13,532	5,638
เทศบาลตำบลลาดคาศลี		42,249	2,652
เทศบาล เมืองนครนายก	214,696	10,766	3,195
เทศบาล เมืองนนทบุรี	525,475	40,502	16,200
เทศบาล เมืองบางบัวทอง		9,154	9,154
เทศบาล เมืองปทุมธานี	402,080	12,856	1,811
เทศบาล เมืองพระนครศรีอยุธยา	664,245	60,511	4,322
เทศบาล เมืองเสนา		5,062	4,218
เทศบาลตำบลท่าเรือ		8,285	2,762
เทศบาล เมืองพิจิตร	542,825	22,481	1,873
เทศบาลตำบลบางมูลนาก		10,865	4,346
เทศบาลตำบลตะพานหิน		21,852	4,202
เทศบาล เมืองพิษณุโลก	746,755	75,804	4,151

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ชื่อชุมชนเมือง	จำนวนประชากร (จังหวัด)	จำนวนประชากร- (เทศบาล)	ความหนาแน่น ประชากร*เทศบาล ตร.กม.
เทศบาลเมืองเพชรบูรณ์	909,087	27,955	3,257
เทศบาลตำบลหล่มสัก		15,409	7,406
เทศบาลเมืองลพบุรี	719,652	39,447	5,759
เทศบาลเมืองบ้านหมี่		5,776	8,541
เทศบาลตำบลโคกสำโรง		9,487	8,250
เทศบาลเมืองสมุทรสงคราม	205,306	35,477	4,435
เทศบาลตำบลอัมพวา		7,871	3,148
เทศบาลเมืองสมุทรปราการ	689,631	69,218	9,443
เทศบาลเมืองพระประแดง		10,309	16,859
เทศบาลเมืองสมุทรสาคร	327,677	53,274	8,984
เทศบาลตำบลกระทุ่มแบน		13,572	6,254
เทศบาลเมืองสระบุรี	503,787	57,364	2,850
เทศบาลตำบลหนองแค		12,929	2,586
เทศบาลตำบลแก่งคอย		12,136	2,997
เทศบาลเมืองสิงห์บุรี	218,880	21,004	2,689
เทศบาลเมืองสุโขทัยธานี	572,352	23,140	6,611
เทศบาลเมืองสวรรคโลก		20,816	3,215
เทศบาลเมืองสุพรรณบุรี	797,580	25,581	2,838
เทศบาลตำบลสองพี่น้อง		12,073	1,155
เทศบาลเมืองอ่างทอง	273,861	9,459	2,535

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ชื่อชุมชนเมือง	จำนวนประชากร (จังหวัด)	จำนวนประชากร- (เทศบาล)	ความหนาแน่น ประชากรเทศบาล * ตร. กม.
เทศบาลตำบลป่าโมก		11,055	921
เทศบาลเมืองอุทัยธานี	288,680	18,472	2,253
รวม	11,244,289	1,035,914	เฉลี่ย 4,902

ที่มา: กองการทะเบียน กรมการปกครอง, 2529

* ตัวเลขจากการคำนวณ

ตารางที่ 4 ขนาดของชุมชนเมืองจำแนกตามจำนวนประชากร พ.ศ. 2529

กลุ่มที่	จำนวนประชากร	จำนวนชุมชน	ชุมชน เมือง
1	มากกว่า 100,000 คน	1	เทศบาล เมืองนครสวรรค์
2	50,000 - 100,000 คน	5	เทศบาล เมืองพระนครศรีอยุธยา เทศบาล เมืองพิษณุโลก เทศบาล เมืองสมุทรปราการ เทศบาล เมืองสมุทรสาคร เทศบาล เมืองสระบุรี
3	30,000 - 50,000 คน	5	เทศบาล เมืองนครปฐม เทศบาล เมืองลพบุรี เทศบาล เมืองสมุทรสงคราม เทศบาล เมืองนนทบุรี เทศบาล ตำบลตาคลี

ตารางที่ 4 (ต่อ)

กลุ่มที่	จำนวนประชากร	จำนวนชุมชน	ชุมชน เมือง
4	10,000 - 30,000	21	เทศบาลเมืองกำแพงเพชร เทศบาลเมืองชัยนาท เทศบาลเมืองชุมแสง เทศบาลเมืองนครนายก เทศบาลเมืองพิจิตร เทศบาลเมืองปทุมธานี เทศบาลเมืองเพชรบูรณ์ เทศบาลเมืองสิงห์บุรี เทศบาลเมืองสุโขทัยธานี เทศบาลเมืองสวรรคโลก เทศบาลเมืองสุพรรณบุรี เทศบาลเมืองอุทัยธานี เทศบาลเมืองพระประแดง เทศบาลเมืองบางมูลนาก เทศบาลตำบลตะพานหิน เทศบาลตำบลหล่มสัก เทศบาลตำบลกระทุ่มแบน เทศบาลตำบลหนองแค เทศบาลตำบลแก่งคอย เทศบาลตำบลสองพี่น้อง เทศบาลตำบลป่าโมก
5	ต่ำกว่า 10,000 คน	8	เทศบาลเมืองบางบัวทอง เทศบาลเมืองเสนา เทศบาลเมืองบ้านหมี่ เทศบาลเมืองอ่างทอง เทศบาลตำบลวัดสิงห์ เทศบาลตำบลท่าเรือ เทศบาลตำบลโคกสำโรง เทศบาลตำบลอัมพวา

จากตารางที่ 4 ภาคกลาง มีชุมชนเมืองที่มีขนาดประชากรมากกว่า 100,000 คน เพียงแห่งเดียวเท่านั้นคือ เทศบาลเมืองนครสวรรค์ และมีชุมชนเมืองที่มีประชากรระหว่าง 50,000-100,000 คน และ 30,000-50,000 คนอย่างละ 5 เมือง ส่วนชุมชนเมืองที่มีขนาดประชากรระหว่าง 10,000-30,000 คน มีมากที่สุดถึง 21 เมือง หรือคิดเป็นร้อยละ 52.5 ของชุมชนเมืองในภาคกลางทั้งหมด นอกจากนั้นก็ยังมิชุมชนเมืองที่มีขนาดประชากรต่ำกว่า 10,000 ถึง 8 เมือง ในแง่สากลทั่วไปเมืองที่มีขนาดประชากรมากกว่า 100,000 คน จัดว่าเป็นเมืองขนาดใหญ่ และเมืองที่มีขนาดประชากรต่ำกว่า 30,000 คน จัดว่าเป็นเมืองขนาดเล็ก (ฉัตรชัย พงศ์ประยูร 2529: 42)

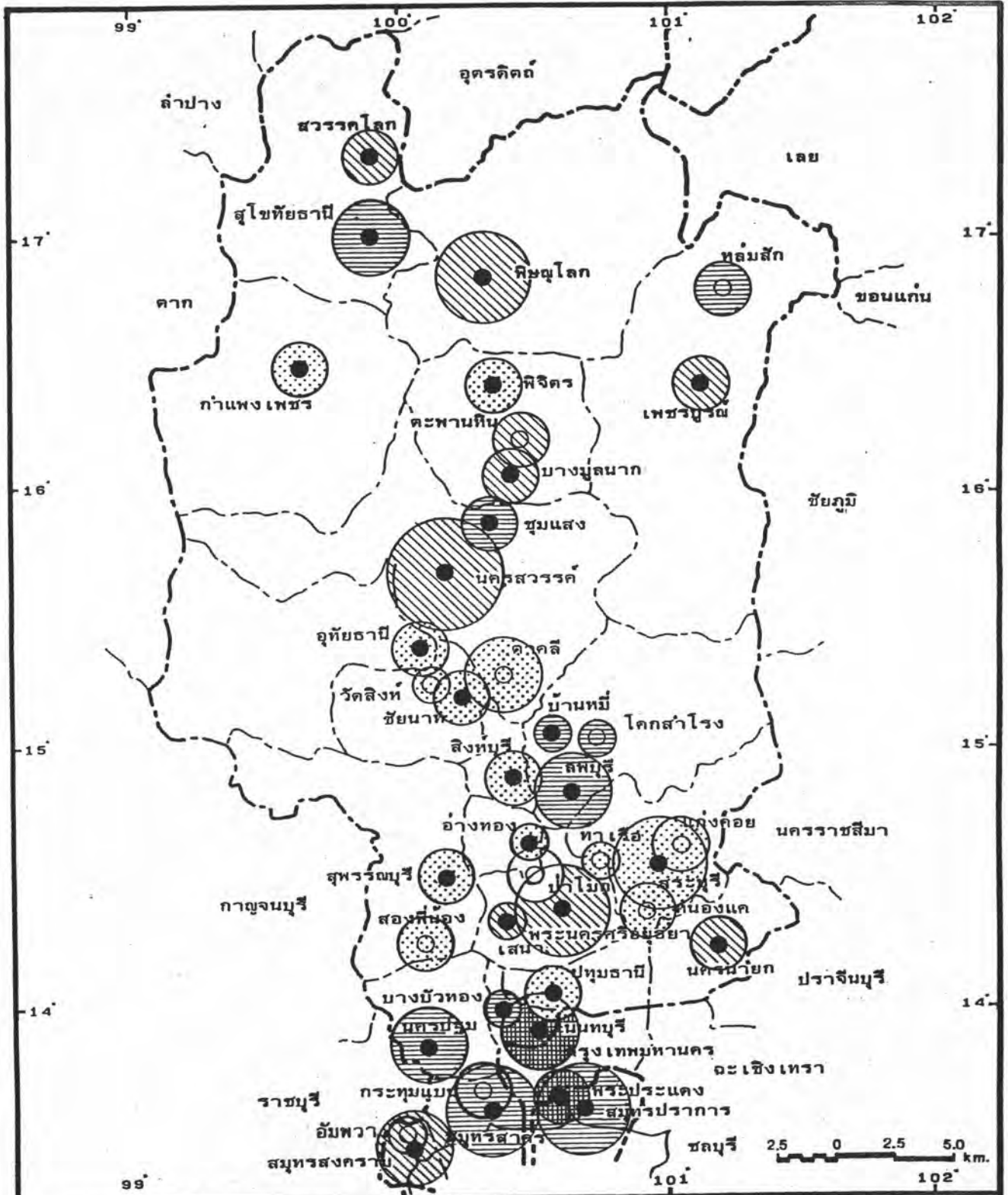
2.3.2 ความหนาแน่นประชากร จากสถิติประชากรมีพุทธศักราช 2529 ความหนาแน่นประชากรในเขตชุมชนเมืองภาคกลาง เฉลี่ย 4,902 คนต่อตารางกิโลเมตร ชุมชนเมืองที่มีความหนาแน่นประชากรสูงที่สุดคือ เทศบาลเมืองพระประแดง เฉลี่ย 16,859 คนต่อตารางกิโลเมตร รองลงมาได้แก่ เทศบาลเมืองนนทบุรี เฉลี่ย 16,200 คนต่อตารางกิโลเมตร ส่วนชุมชนเมืองที่มีความหนาแน่นประชากรต่ำที่สุดได้แก่ เทศบาลตำบลป่าโมก เฉลี่ย 921 คนต่อตารางกิโลเมตร รองลงมาคือ เทศบาลตำบลสองพี่น้อง เฉลี่ย 1,155 คนต่อตารางกิโลเมตร (ตารางที่ 3) นับว่าชุมชนเมืองในภาคกลางเป็นชุมชนที่มีความหนาแน่นประชากรค่อนข้างสูง เมื่อเปรียบเทียบกับความหนาแน่นของประชากรเมืองในประเทศไทยมีเดียวกันคือ เฉลี่ย 3,663 ต่อตารางกิโลเมตร และคาดว่าความหนาแน่นประชากรในเขตเมืองภาคกลางจะมีแนวโน้มสูงขึ้นอีกในอนาคต หากไม่มีการขยายเนื้อที่เขตเทศบาลออกไป เพราะจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน

ตารางที่ 5 ขนาดของชุมชน เมืองจำแนกตามความหนาแน่นประชากร พ.ศ. 2529

กลุ่มที่	ความหนาแน่นประชากร (คน : ตร.กม.)	จำนวนชุมชน	ชุมชน เมือง
1	มากกว่า 10,000 คน	2	เทศบาลเมืองพระประแดง เทศบาลเมืองนนทบุรี
2	5,000 - 10,000 คน	11	เทศบาลเมืองสมุทรปราการ เทศบาลเมืองบางบัวทอง เทศบาลเมืองสมุทรสาคร เทศบาลเมืองนครปฐม เทศบาลเมืองบ้านหมี่ เทศบาลเมืองสุโขทัยธานี เทศบาลเมืองลพบุรี เทศบาลเมืองชุมแสง เทศบาลตำบลโคกสำโรง เทศบาลตำบลกระทุ่มแบน เทศบาลตำบลหล่มสัก
3	3,000 - 5,000 คน	11	เทศบาลเมืองนครสวรรค์ เทศบาลเมืองนครนายก เทศบาลเมือง- พระนครศรีอยุธยา เทศบาลเมืองเสนา เทศบาลเมืองพิษณุโลก เทศบาลเมืองเพชรบูรณ์ เทศบาลเมืองสมุทรสงคราม เทศบาลเมืองบางมูลนาก เทศบาลเมืองสวรรคโลก เทศบาลตำบลตะพานหิน เทศบาลตำบลอัมพวา

ตารางที่ 5 (ต่อ)

กลุ่มที่	ความหนาแน่นประชากร (คน : ตร.กม.)	จำนวนชุมชน	ชุมชน เมือง
4	1,000 - 3,000 คน	15	เทศบาลเมืองชัยนาท เทศบาลเมืองสระบุรี เทศบาลเมืองวัดสิงห์ เทศบาลเมืองสุพรรณบุรี เทศบาลเมืองอ่างทอง เทศบาลเมืองอุทัยธานี เทศบาลเมืองกำแพงเพชร เทศบาลเมืองปทุมธานี เทศบาลเมืองพิจิตร เทศบาลตำบลวัดสิงห์ เทศบาลตำบลตากลี เทศบาลตำบลท่าเรือ เทศบาลตำบลหนองแค เทศบาลตำบลแก่งคอย เทศบาลตำบลสองพี่น้อง
5	ต่ำกว่า 1,000 คน	1	เทศบาลตำบลป่าโมก

การจัดลำดับความสำคัญของชุมชนเมืองในภาคกลาง

แผนที่ 4

แสดง ขนาดและความหนาแน่นของประชากรเมือง

สัญลักษณ์	ขนาดประชากร (คน)	ความหนาแน่น (คน:กม. ²)
(Large circle with horizontal lines)	มากกว่า 100,000	น้อยกว่า 1,000
(Medium circle with horizontal lines)	50,000-100,000	1,000-3,000
(Small circle with horizontal lines)	30,000-50,000	3,000-5,000
(Very small circle with horizontal lines)	10,000-30,000	5,000-10,000
(Smallest circle with horizontal lines)	น้อยกว่า 10,000	มากกว่า 10,000

จากตารางที่ 5 ชุมชนเมืองในภาคกลางที่มีความหนาแน่นเฉลี่ยเกิน 10,000 คน -
 คอตารางกิโลเมตร ซึ่งเป็นจำนวนความหนาแน่นประชากรสูงสุดของภาคกลางมีจำนวน 2 แห่ง
 คือ เทศบาลเมืองพระประแดง และเทศบาลเมืองนนทบุรี ส่วนชุมชนเมืองที่มีความหนาแน่น
 ระหว่าง 5,000-10,000 คน และ 3,000-5,000 คน คอตารางกิโลเมตร มีกลุ่มละ
 11 แห่ง หรือคิดเป็นร้อยละ 27.5 และความหนาแน่นระหว่าง 1,000-3,000 คน คอตาราง-
 กิโลเมตร ซึ่งมีจำนวนมากที่สุดคือ 15 แห่ง หรือคิดเป็นร้อยละ 37.5 ส่วนชุมชนเมืองที่มี
 ความหนาแน่นต่ำที่สุดคือ ต่ำกว่า 1,000 คน คอตารางกิโลเมตร มีเพียงแห่งเดียวคือ
 เทศบาลตำบลป่าโมก

เมื่อพิจารณาหลักเกณฑ์ในการจัดตั้งเทศบาลในแง่จำนวนและความหนาแน่นประชากร
 ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พุทธศักราช 2496 ซึ่งกำหนดให้เทศบาลนครต้องมีจำนวนประชากร
 เกินกว่า 50,000 คน และมีความหนาแน่นไม่ต่ำกว่า 3,000 คน คอตารางกิโลเมตร ส่วน
 เทศบาลเมืองมีจำนวนประชากรไม่ต่ำกว่า 10,000 คน มีความหนาแน่นประชากร
 ไม่ต่ำกว่า 3,000 คน คอตารางกิโลเมตร สำหรับเทศบาลตำบลไม่มีกฎเกณฑ์ด้านจำนวนและ
 ความหนาแน่นประชากรเป็นตัว เลขที่แน่นอน แต่จะพิจารณาจำนวนและความหนาแน่นประชากร
 ที่ใกล้เคียงกับเทศบาลเมือง ซึ่งเป็นหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทยที่จะพิจารณาเห็นสมควร
 จะยกฐานะชุมชนใดขึ้นเป็นเทศบาลตำบล ดังนั้นจะเห็นได้ว่า เทศบาลในภาคกลางหลายแห่ง
 ที่มีคุณสมบัติอยู่ในเกณฑ์ทั้งจำนวนและความหนาแน่นประชากรและสมควรปรับปรุงเป็น เทศบาลนคร
 ได้แก่ เทศบาลเมืองนครสวรรค์ เทศบาลเมืองพระนครศรีอยุธยา เทศบาลเมืองพิษณุโลก
 เทศบาลเมืองสมุทรปราการ และเทศบาลเมืองสมุทรสาคร คือมีจำนวนประชากรเกินกว่า
 50,000 คน และความหนาแน่นเกินกว่า 3,000 คน คอตารางกิโลเมตร

ส่วนเทศบาลเมืองที่มีจำนวนและความหนาแน่นต่ำกว่าเกณฑ์ ตามพระราชบัญญัติ
 เทศบาล แต่ยังมีฐานะ เป็นเทศบาลเมืองเพราะคุณสมบัติด้านที่เป็นที่ตั้งของศาลากลางจังหวัด
 ได้แก่ เทศบาลเมืองชัยนาท เทศบาลเมืองสระบุรี เทศบาลเมืองสิงห์บุรี เทศบาลเมือง-
 สุพรรณบุรี เทศบาลเมืองอ่างทอง เทศบาลเมืองอุทัยธานี เทศบาลเมืองกำแพงเพชร
 เทศบาลเมืองพิจิตร และเทศบาลเมืองพยุหะธานี

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติเทศบาลยังได้กำหนดคุณสมบัติอื่น ๆ ในการจัดตั้งเทศบาล อีก เช่น ประชากรในชุมชนจะต้องมีความรู้พอสมควรแก่การปกครองตนเอง มีรายได้เพียงพอที่จะเสียภาษีท้องถิ่นและมีรายได้เพียงพอแก่การปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดไว้

2.3.2 จำนวนบ้าน จำนวนบ้านในเขตชุมชนเมืองภาคกลาง มีพุทธศักราช 2529 จากข้อมูลของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย มีจำนวนบ้านในเขตชุมชนเมืองภาคกลางทั้งสิ้น 198,915 หลังคาเรือน (ตารางที่ 1 ในภาคผนวก) หรือคิดเป็นร้อยละ 9.67 จากจำนวนบ้านทั้งหมดในภาคกลาง ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 2,054,943 หลังคาเรือน ชุมชนเมืองที่มีจำนวนบ้านมากที่สุดคือ เทศบาลเมืองนครสวรรค์ จำนวน 20,421 หลังคาเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 10.26 ของจำนวนบ้านในเขตชุมชนเมืองภาคกลาง รองลงมาคือ เทศบาลเมืองพิษณุโลก จำนวน 16,883 หลังคาเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 8.5 ชุมชนเมืองที่มีจำนวนบ้านน้อยที่สุดคือ เทศบาลเมืองบ้านหมี่ จำนวน 999 หลังคาเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 0.5 รองลงมาคือ เทศบาลตำบลวัดสิงห์ จำนวน 1,090 หลังคาเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 0.54 ของจำนวนบ้านทั้งหมดในเขตชุมชนเมืองของภาคกลาง

2.4 ลักษณะทางการเงินการคลัง

2.4.1 ภาษีอากร ภาษีอากรเป็นดัชนีอย่างหนึ่ง que แสดงให้เห็นสภาพ เศรษฐกิจของชุมชนเมือง ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 2 หมวด คือ ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาและภาษีพาณิชย์กรรม ซึ่งประกอบด้วยภาษีอากรการค้า เงินได้นิติบุคคล อากรมทรัพย์สิน อากรแสตมป์ และอื่น ๆ ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา เป็นภาษีที่ได้จากกำไรสุทธิในการประกอบกิจการ การผลิต การบริการ ตลอดจนการบันเทิงและการธนาคาร การประกันภัย ซึ่งเกิดขึ้นในเขตชุมชนเมือง จากข้อมูลปี พ.ศ. 2528 ของกองคลังส่วนท้องถิ่น จำนวนภาษีทั้งหมดในภาคกลางจำนวน 450 ล้านบาท (ตารางที่ 2 ในภาคผนวก) ชุมชนเมืองที่มีจำนวนภาษีอากรสูงที่สุดคือ เทศบาลเมืองนครปฐม จำนวน 44,609,782 บาท คิดเป็นร้อยละ 9.9 ของจำนวนภาษีทั้งหมดในเขตชุมชนเมืองในภาคกลาง รองลงมาคือ เทศบาลเมืองนครสวรรค์ เทศบาลเมืองพิษณุโลก เทศบาลเมืองสระบุรี เทศบาลเมืองสมุทรปราการ ส่วนชุมชนเมืองที่มีจำนวนภาษีอากรน้อยที่สุดคือ เทศบาลตำบลอัมพวา จำนวน 3,180,777 บาท คิดเป็นร้อยละ 0.7

2.4.2 รายได้จริงของเทศบาล

รายได้จริงของเทศบาลได้แก่ รายได้จากภาษีอากร ค่าธรรมเนียม ค่าปรับ และค่าใบอนุญาต ซึ่งเป็นรายได้ส่วนใหญ่ของชุมชนเมือง โดยไม่รวมถึงเงินอุดหนุน รายได้จากทรัพย์สิน สาธารณูปโภค เทศพาณิชย์ และรายได้เบ็ดเตล็ด รายได้จริงของเทศบาลส่วนใหญ่มีลักษณะผันแปรตามจำนวนประชากร และจำนวนกิจกรรมทางเศรษฐกิจซึ่งส่วนใหญ่เป็นการค้า การบริการ และการอุตสาหกรรม โดยที่เทศบาลมีจำนวนประชากรอาศัยอยู่มากมีการรวมตัวของกิจกรรมการค้าและการบริการอยู่มาก จะเป็นเทศบาลที่มีรายได้สูงกว่าเทศบาลอื่น ๆ และเทศบาลที่มีประชากรอยู่น้อย จะมีจำนวนกิจกรรมการค้าและบริการน้อย จะมีรายได้เทศบาลต่ำ จากข้อมูลปี พ.ศ. 2528 เทศบาลที่มีรายได้มากที่สุดในภาคกลาง คือ เทศบาลเมืองนครสวรรค์ จำนวน 104,688,377 บาท คิดเป็นร้อยละ 10.6 ของรายได้จริงของเทศบาลในภาคกลางทั้งหมด จำนวน 985,205,000 บาท (ตารางที่ 2 ในภาคผนวก) รองลงมาได้แก่ เทศบาลเมืองพิษณุโลก เทศบาลเมืองนครปฐม เทศบาลเมืองพระนครศรีอยุธยา เทศบาลเมืองนนทบุรี ส่วนเทศบาลที่มีรายได้น้อยที่สุด คือ เทศบาลตำบลวัดสิงห์ รองลงมาได้แก่ เทศบาลตำบลท่าเรือ และเทศบาลเมืองอ่างทอง

2.4.3 รายจ่ายจริงของเทศบาล

รายจ่ายจริงของเทศบาล ได้แก่ รายจ่ายในด้านเงินเดือน ค่าจ้าง ค่าวัสดุ ครุภัณฑ์ ค่าที่ดิน และสิ่งก่อสร้าง โดยไม่รวมเงินอุดหนุนและรายจ่ายพิเศษเกี่ยวกับการชำระหนี้เงินกู้และรายจ่ายตามข้อผูกพัน สัดส่วนรายจ่ายของเทศบาลมีลักษณะคล้ายกับรายได้ของเทศบาล คือเทศบาลขนาดใหญ่จะมีรายจ่ายสูง ซึ่งมีรายจ่ายในลักษณะของการรักษาความสะอาด การศึกษา ตลาด โรงฆ่าสัตว์ การจัดหาน้ำสะอาด ไฟฟ้า การมืองกันโรคติดต่อ การรักษาสุขภาพการคมนาคม ฯลฯ ซึ่งเทศบาลขนาดใหญ่จะมีรายจ่ายเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวมาแล้วมากกว่าเทศบาลขนาดเล็ก จากข้อมูลปี พ.ศ. 2528 เทศบาลที่มีรายจ่ายจริงสูงที่สุด คือ เทศบาลเมืองนครสวรรค์ จำนวน 89,453,399 บาท คิดเป็นร้อยละ 10.4 จากรายจ่ายทั้งหมดของชุมชนเมืองภาคกลางจำนวน 859,825,000 บาท (ตารางที่ 2 ในภาคผนวก) รองลงมาคือ เทศบาลเมืองพิษณุโลก เทศบาลเมืองนครปฐม เทศบาลเมืองนนทบุรี

เทศบาลเมืองพระนครศรีอยุธยา ส่วนเทศบาลที่มีรายจ่ายต่ำมาก จะเป็นเทศบาลขนาดเล็ก มีจำนวนประชากรและรายได้ในเขตต่ำ เทศบาลเหล่านี้จะให้บริการสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่จำเป็นเท่านั้น เทศบาลที่มีรายจ่ายต่ำสุดได้แก่ เทศบาลตำบลวัดสิงห์ เทศบาลตำบลท่าเรือ เทศบาลเมืองอ่างทอง และเทศบาลตำบลอัมพวา

2.4.4 เงินอุดหนุนของเทศบาล

เงินอุดหนุนของเทศบาลเป็นเงินที่ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาล โดยการจัดสรรจากเงินงบประมาณแผ่นดินในลักษณะของเงินอุดหนุนทั่วไป โดยไม่รวมเงินอุดหนุนเฉพาะกิจที่รัฐบาลจะจ่ายให้ในกรณีพิเศษ เงินอุดหนุนของชุมชนเมืองภาคกลาง ปี พ.ศ. 2528 ทั้งสิ้น 680,029,000 บาท โดยชุมชนเมืองที่ได้รับเงินอุดหนุนมากที่สุดคือ เทศบาลเมืองนครสวรรค์ จำนวน 6,174,890 บาท คิดเป็นร้อยละ 9.07 ของเงินอุดหนุนของชุมชนเมืองภาคกลางทั้งหมด รองลงมาคือ เทศบาลเมืองเพชรบูรณ์ เทศบาลเมืองพระนครศรีอยุธยา เทศบาลเมืองสมุทรปราการ และเทศบาลเมืองสระบุรี ส่วนชุมชนเมืองที่ได้รับเงินอุดหนุนน้อยที่สุดคือ เทศบาลตำบลวัดสิงห์ ร้อยละ 0.37 รองลงมาคือ เทศบาลเมืองเสนา เทศบาลตำบลท่าเรือ และเทศบาลตำบลอัมพวา (ตารางที่ 2 ในภาคผนวก)

2.4.5 จำนวนธนาคาร ยอดเงินฝากและยอดเงินกู้

ธนาคารเป็นสถาบันการเงินที่มีบทบาทสำคัญในการช่วยให้กิจกรรมต่าง ๆ ในระบบเศรษฐกิจดำเนินไปได้อย่างราบรื่น ทั้งในด้านการเร่งระดมเงินฝากและการให้เงินกู้เพื่อพัฒนาการผลิตสาขาต่าง ๆ ที่ตั้งธนาคารส่วนใหญ่จะอยู่ในเขตชุมชนที่มีจำนวนประชากรหนาแน่น เพื่อสะดวกในการติดต่อ ชุมชนที่มีสาขาธนาคารอยู่จำนวนมากแสดงให้เห็นถึงสภาพเศรษฐกิจซึ่งอยู่ในระดับดี มีการหมุนเวียนและความมั่นคงด้านการเงินสูง ซึ่งเป็นปัจจัยในการสนับสนุนการลงทุนและการพัฒนาเศรษฐกิจที่ดี ในปี พ.ศ. 2529 มีจำนวนธนาคารพาณิชย์ในเขตชุมชนเมืองภาคกลาง จำนวน 261 ธนาคาร (ตารางที่ 3 ในภาคผนวก) และมียอดเงินฝากรวมกัน 55,104 ล้านบาท ยอดเงินกู้ 27,499 ล้านบาท สำหรับชุมชนเมืองที่มีจำนวนธนาคารมากที่สุดคือ เทศบาลเมืองสมุทรปราการ และเทศบาลเมืองนนทบุรี จำนวน 19 และ 16 ตามลำดับ และชุมชนเมืองที่มียอดเงินฝากสูงที่สุดได้แก่ เทศบาลเมืองสมุทรปราการ จำนวน 7,323 ล้านบาท

คิดเป็นร้อยละ 13.28 ของเงินฝากทั้งหมดในชุมชน เมืองภาคกลาง รองลงมาคือ เทศบาลเมือง - พระประแดง ร้อยละ 9.46 เทศบาลเมืองนครปฐม ร้อยละ 8.6 เทศบาลเมืองนนทบุรี ร้อยละ 7.9 และเทศบาลเมืองนครสวรรค์ ร้อยละ 6.95 ส่วนชุมชน เมืองที่มียอดเงินฝากต่ำ และไม่สามารถเปิดเผยตัวเลขเงินฝาก เพราะมีจำนวนธนาคารต่ำกว่า 4 ธนาคาร ตามกฎ ของธนาคารแห่งประเทศไทย มี 11 ชุมชน ได้แก่ เทศบาลเมืองนครนายก เทศบาลเมืองปทุมธานี เทศบาลเมืองสมุทรสงคราม เทศบาลเมืองบ้านหมี่ เทศบาลเมืองสิงห์บุรี เทศบาลเมืองบางบัวทอง เทศบาลตำบลวัดสิงห์ เทศบาลตำบลอัมพวา เทศบาลตำบลหนองแค เทศบาลตำบลแก่งคอย และเทศบาลตำบลป่าโมก ส่วนชุมชน เมืองที่มียอดเงินฝากต่ำอื่น ๆ เช่น เทศบาลเมืองเสนา เทศบาลเมืองชุมแสง และเทศบาลตำบลสองพี่น้อง

2.5 การบริการสังคม

2.5.1 การศึกษา

การศึกษาเป็นสาธารณูปการที่สำคัญอย่างหนึ่งในเขตชุมชนเมือง ซึ่งสามารถชี้ให้เห็นถึงระดับการพัฒนา ซึ่งหากประชากรมีระดับการศึกษาสูง ส่งผลให้ประชากร มีคุณภาพและประสิทธิภาพ ในการเพิ่มผลผลิต ซึ่งส่งผลต่อความ เจริญทาง เศรษฐกิจโดยตรง

ในปี พ.ศ. 2529 ชุมชน เมืองในภาคกลาง มีโรงเรียนระดับอนุบาล ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาระดับเบื้องต้นทั้งหมดรวม 437 แห่ง (ตารางที่ 4 ในภาคผนวก) กระจายอยู่ในทุกเทศบาล โดยแบ่งเป็นระดับอนุบาล จำนวน 149 แห่ง ประถมศึกษา จำนวน 142 แห่ง และมัธยมศึกษา 146 แห่ง ชุมชน เมืองที่มีจำนวนสถานศึกษาสายสามัญเป็นจำนวนมาก ได้แก่ เทศบาลเมืองนนทบุรี จำนวน 26 แห่ง เทศบาลเมืองสมุทรปราการ 25 แห่ง เทศบาลเมือง - สมุทรสาคร จำนวน 22 แห่ง เป็นต้น ส่วนชุมชนเมืองที่มีจำนวนสถานศึกษาอยู่น้อย เป็นเทศบาล ขนาดเล็ก ส่วนใหญ่เป็นสถานศึกษาระดับเบื้องต้นหรือภาคบังคับ ได้แก่ เทศบาลเมืองบางบัวทอง และเทศบาลตำบลวัดสิงห์ ชุมชนละ 4 แห่ง เทศบาลเมืองบางมูลนาก และเทศบาลตำบลท่าเรือ ชุมชนละ 6 แห่ง ชุมชนเมืองเหล่านี้จะต้องพึ่งสถานศึกษาระดับสูงจากชุมชนเมืองขนาดใหญ่กว่า สำหรับจำนวนนักเรียนสายสามัญรวมในชุมชนเมืองภาคกลางทั้งสิ้น 300,392 คน และจำนวนครู รวมทั้งสิ้น 15,232 คน (ตารางที่ 5 ในภาคผนวก) ชุมชนเมืองที่มีจำนวนนักเรียนมากเป็น

เทศบาลขนาดใหญ่จำนวนโรงเรียนหลายแห่ง ซึ่งมีผลให้จำนวนครูมากขึ้นด้วย ได้แก่
เทศบาลเมืองสมุทรปราการ จำนวนนักเรียน 20,095 คน จำนวนครู 940 คน สัดส่วนครู :
นักเรียน เท่ากับ 1:21 รองลงมาคือ เทศบาลเมืองนนทบุรี จำนวนนักเรียน 18,177 คน
จำนวนครู 507 คน สัดส่วน 1:36 เทศบาลเมืองนครสวรรค์ จำนวนนักเรียน 17,655 คน
จำนวนครู 957 คน สัดส่วน 1:18 เทศบาลเมืองนครปฐม จำนวนนักเรียน 17,120 คน
จำนวนครู 806 คน สัดส่วน 1:21 สำหรับชุมชนเมืองที่มีจำนวนนักเรียนน้อยที่สุดคือ
เทศบาลตำบลวัดสิงห์ จำนวน 2,335 คน จำนวนครู 121 คน สัดส่วน 1:19 และเมื่อ
เฉลี่ยรวมทั้งภาคแล้วในเขตชุมชนเมืองจะได้สัดส่วนจำนวนโรงเรียนต่อนักเรียนเท่ากับ 1:687
และสัดส่วนจำนวนครูต่อนักเรียนเท่ากับ 1:20 ซึ่งนับว่าจำนวนครูต่อนักเรียนต่ำกว่าเกณฑ์
มาตรฐานที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้ คือ จำนวนครูต่อนักเรียนเท่ากับ 1:30

2.5.2 การสาธารณสุข

การบริการด้านสาธารณสุข ซึ่งถือว่าเป็นการบริการสังคมอย่างหนึ่งนั้น
โดยทั่วไปแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ โรงพยาบาลศูนย์ โรงพยาบาลทั่วไป หรือ โรงพยาบาล-
จังหวัด โรงพยาบาลชุมชน หรือโรงพยาบาลอำเภอ และสถานีอนามัย

ปี พ.ศ. 2529 ในเขตชุมชนเมืองภาคกลาง มีจำนวนสถานบริการสาธารณสุขของรัฐ
จำนวน 40 แห่ง ประกอบด้วยโรงพยาบาลศูนย์ 3 แห่ง โรงพยาบาลทั่วไป 20 แห่ง และ
โรงพยาบาลอำเภอ 17 แห่ง มีจำนวนแพทย์รวม 697 คน พยาบาลรวม 2,429 คน และจำนวน
เตียงคนไข้รวม 8,727 เตียง (ตารางที่ 7 ในภาคผนวก) โดยชุมชนเมืองที่มีจำนวนแพทย์สูงสุด
คือ เทศบาลเมืองพิษณุโลก จำนวน 71 คน พยาบาล 203 คน และเตียง 722 เตียง รองลงมา
คือ เทศบาลเมืองนครสวรรค์ มีแพทย์ 64 คน พยาบาล 185 คน และเตียง 660 คน เทศบาล-
เมืองนครปฐม มีแพทย์ 54 คน พยาบาล 128 คน และเตียง 500 คน เทศบาลเมืองสระบุรี
มีแพทย์ 53 คน พยาบาล 172 คน เตียง 728 เตียง ส่วนชุมชนเมืองที่มีจำนวนแพทย์น้อยที่สุด
คือเทศบาลเมืองบางบัวทอง มีแพทย์จำนวน 1 คน พยาบาล 3 คน เตียง 10 เตียง สัดส่วนแพทย์
พยาบาล และเตียงต่อประชากรเฉพาะในเขตชุมชนเมือง เท่ากับ 1486:426:119 ชุมชนเมือง
ที่มีอัตราส่วนทางสาธารณสุขดีที่สุดคือเทศบาลเมืองบ้านหมี่ มีอัตราส่วน 412:105:26 เนื่องจาก

เป็นชุมชนเมืองที่มีประชากรน้อยคือประมาณ 5,776 คน และมีจำนวนแพทย์ถึง 14 คน พยาบาล 55 คน และเตียงคนไข้ 216 เตียง ซึ่งเป็นโรงพยาบาลระดับจังหวัดตั้งอยู่ รองลงมาได้แก่ เทศบาลเมืองนครนายก มีอัตราส่วน 566:154:28 เทศบาลเมืองชัยนาท มีอัตราส่วน 676:199:52 ส่วนชุมชนเมืองที่มีสัดส่วนทางสาธารณสุขต่ำ ได้แก่ เทศบาลเมือง- บางบัวทอง มีอัตราส่วน 9154:3051:915 เทศบาลตำบลแก่งคอย มีอัตราส่วน 6068:714:1213 เทศบาลเหล่านี้เป็นเทศบาลที่มีจำนวนประชากรมาก แต่มีสถานพยาบาลขนาดเล็ก ขนาดโรงพยาบาลอำเภอซึ่งมีบุคลากรทางการแพทย์ พยาบาล และอุปกรณ์จำกัด ไม่เพียงพอกับจำนวนประชากร อย่างไรก็ตามสัดส่วนโดยเฉลี่ยด้านสาธารณสุขของชุมชน เมืองภาคกลาง นั้นว่ามีบริการสาธารณสุขดีกว่าเกณฑ์ที่วางไว้

นอกจากโรงพยาบาลดังกล่าวแล้ว ชุมชนเมืองในภาคกลางยังมีสถานพยาบาลเอกชน จำนวน 617 แห่ง และร้านขายยาอีกจำนวน 1044 แห่ง ซึ่งทำหน้าที่ให้บริการด้านสาธารณสุขแก่ประชากรในแต่ละชุมชนอีกต่างหาก ชุมชนเมืองที่มีสถานพยาบาลเอกชนสูงสุดได้แก่ เทศบาลเมืองสมุทรปราการ มีสถานพยาบาลเอกชน 49 แห่ง ร้านขายยา 95 แห่ง รองลงมาได้แก่ เทศบาลเมืองนนทบุรี มีสถานพยาบาลเอกชน 46 แห่ง ร้านขายยา 54 แห่ง เทศบาลเมืองนครสวรรค์ มีสถานพยาบาลเอกชน 43 แห่ง ร้านขายยา 63 แห่ง และ เทศบาลเมืองพิษณุโลก มีสถานพยาบาลเอกชน 42 แห่ง ร้านขายยา 40 แห่ง ส่วนชุมชนเมืองที่มีสถานพยาบาลน้อยที่สุดได้แก่ เทศบาลตำบลโคกสำโรง มีสถานพยาบาลเอกชน 2 แห่ง ร้านขายยา 6 แห่ง และเทศบาลเมืองบ้านหมี่ มีสถานพยาบาลเอกชน 3 แห่ง ร้านขายยา 8 แห่ง (ตารางที่ 8 ในภาคผนวก)

2.6 สาธารณูปโภคและการบริการของเอกชน

2.6.1 การไฟฟ้า

การให้บริการด้านไฟฟ้าในเขตชุมชนเมืองภาคกลางอยู่ในความรับผิดชอบของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค โดยการรับซื้อกระแสไฟฟ้าจากการไฟฟ้าฝ่ายผลิต ซึ่งแหล่งผลิตกระแสไฟฟ้าส่วนใหญ่ไม่อยู่ในบริเวณภาคกลางทั้งนี้ เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศ ภาคกลางเป็นที่ราบไม่เหมาะในการสร้างเขื่อนขนาดใหญ่กั้นน้ำเพื่อผลิตกระแสไฟฟ้า กระแสไฟฟ้า

ที่ใช้ในภาคกลางส่วนใหญ่จึงรับมาจากภาคอื่น และเป็นกระแสไฟฟ้าที่ผลิตขึ้นจาก เขื่อนพลัง จากข้อมูลปี พ.ศ. 2529 จำนวนผู้ใช้ไฟฟ้าใน เขตชุมชน เมืองภาคกลางส่วนใหญ่เป็นประเภท ที่อยู่อาศัย นอกจากนั้นก็ เป็น เพื่อธุรกิจ อุตสาหกรรม ไฟสาธารณะ และอื่น ๆ รวมทั้งสิ้น 539,689 ราย ปริมาณกระแสไฟฟ้าที่ใช้ร่วมกัน 4,516,122 กิโลวัตต์ชั่วโมง (ตารางที่ 9 ในภาคผนวก) ชุมชน เมืองที่มีปริมาณการใช้กระแสไฟฟ้าสูง ได้แก่ เทศบาลเมืองสมุทรปราการ เทศบาลเมืองพระประแดง เทศบาลเมืองสระบุรี เทศบาลเมืองนนทบุรี ทั้งนี้อาจเนื่องจาก เทศบาลเหล่านี้มีกิจกรรมทาง เศรษฐกิจมากทั้งอุตสาหกรรม การค้า และการบริการ ส่วน ชุมชน เมืองที่มีปริมาณการใช้กระแสไฟฟ้าเป็นปริมาณต่ำ ได้แก่ เทศบาลตำบลวัดสิงห์ เทศบาลเมืองบางบัวทอง และเทศบาลตำบลสองพี่น้อง

2.6.2 การประปา

จากข้อมูลปี พ.ศ. 2529 การให้บริการด้านการประปาใน เขต ชุมชน เมืองภาคกลาง บางส่วนดำเนินการโดยการประปาส่วนภูมิภาค และบางส่วนดำเนินการ โดยเทศบาลเอง แต่อยู่ในความควบคุมของกรมโยธาธิการ กระทรวงมหาดไทย เทศบาล ที่ดำเนินการให้บริการด้านประปาเองได้แก่ เทศบาลเมืองนครปฐม เทศบาลเมืองนครสวรรค์ เทศบาลเมืองพระนครศรีอยุธยา เทศบาลเมืองสระบุรี เทศบาลเมืองสมุทรสาคร เทศบาลเมือง- อุทัยธานี เทศบาลเมืองลพบุรี เทศบาลเมืองชุมแสง เทศบาลตำบลกระทุ่มแบน เทศบาลตำบลคาคี เทศบาลตำบลหนองแค เทศบาลตำบลสองพี่น้อง เทศบาลตำบลวัดสิงห์ เทศบาลตำบลท่าเรือ และเทศบาลตำบลป่าโมก ส่วนที่เหลือดำเนินการโดยการประปาส่วนภูมิภาค ซึ่งมีจำนวนผู้ใช้ น้ำประปาใน เขตชุมชน เมืองภาคกลางจำนวนทั้งสิ้น 263,126 ราย ปริมาณน้ำประปาที่ใช้รวม 320,200 ลูกบาศก์เมตร ต่อวัน (ตารางที่ 10 ในภาคผนวก) ชุมชนเมืองที่มีปริมาณการใช้ น้ำประปาสูงสุดคือ เทศบาลเมืองสมุทรปราการ จำนวน 65760 ลูกบาศก์เมตร ต่อวัน มีจำนวน ผู้ใช้ 49,033 ราย รองลงมาคือ เทศบาลเมืองนนทบุรี จำนวน 37,680 ลูกบาศก์เมตร ต่อวัน จำนวนผู้ใช้ 81,723 ราย และเทศบาลเมืองนครปฐม จำนวน 24,000 ลูกบาศก์เมตร ต่อวัน จำนวนผู้ใช้ 8,789 ราย ส่วนชุมชนเมืองที่มีปริมาณการใช้ น้ำประปาน้อย ได้แก่ เทศบาลตำบล- ป่าโมก จำนวน 300 ลูกบาศก์เมตร ต่อวัน จำนวนผู้ใช้ 255 ราย และเทศบาลตำบลท่าเรือ จำนวน 480 ลูกบาศก์เมตร ต่อวัน จำนวนผู้ใช้ 1,330 ราย

2.6.3 โทรศัทพ์

การให้บริการด้านโทรศัทพ์ในเขตชุมชนเมืองภาคกลางขององค์การโทรศัทพ์แห่งประเทศไทย แบ่งออกเป็น 4 ลักษณะ ได้แก่ โทรศัทพ์ธุรกิจ บ้าน สาธารณะ และ โทรศัทพ์ที่ใช้ในกิจการขององค์การโทรศัทพ์ โทรศัทพ์ที่มีจำนวนผู้ใช้มากที่สุดคือ โทรศัทพ์ธุรกิจ ในปี พ.ศ. 2529 ชุมชนเมืองภาคกลางมีจำนวนเลขหมายโทรศัทพ์ทั้งสิ้น 92,821 เลขหมาย มีผู้เช่า 64,105 เลขหมาย คิดเป็นร้อยละ 69 ของจำนวนเลขหมายทั้งหมด (ตารางที่ 11 ใน ภาคผนวก) โดยชุมชนเมืองที่มีเลขหมายโทรศัทพ์ที่มีผู้เช่ามากที่สุด คือ เทศบาลเมืองนครปฐม 5,655 เลขหมาย คิดเป็นร้อยละ 8.82 ของเลขหมายที่มีผู้เช่าทั้งหมด รองลงมาคือ เทศบาลเมืองสมุทรปราการ จำนวน 5,656 เลขหมาย คิดเป็นร้อยละ 8.81 และเทศบาลเมืองพระประแดง จำนวน 5,499 เลขหมาย คิดเป็นร้อยละ 8.6 ส่วนชุมชนเมืองที่มีจำนวนเลขหมายโทรศัทพ์ที่มีผู้เช่าน้อยที่สุดคือ เทศบาลตำบลวัดสิงห์ จำนวน 252 เลขหมาย คิดเป็นร้อยละ 0.39 และเทศบาลตำบลป่าโมก จำนวน 273 เลขหมาย คิดเป็นร้อยละ 0.42 ของเลขหมายที่มีผู้เช่าทั้งหมด

2.6.4 ไปรษณีย์

การไปรษณีย์ในเขตชุมชนเมืองภาคกลาง จะเป็นไปรษณีย์ที่ทำหน้าที่รับฝากส่ง-จ่าย ผ่านที่ทำกาไปรษณีย์ที่อยู่ในเขตเทศบาล ซึ่งประกอบด้วย ไปรษณีย์ภัณฑรรมา ไปรษณีย์ภัณฑลทะเลเบียน ไปรษณีย์รับรอง พัสดุไปรษณีย์ ทั้งนี้รวมทั้งที่รับฝากและส่งจ่ายภายในประเทศและต่างประเทศ ในปี พ.ศ. 2529 ในเขตชุมชนเมืองภาคกลางมีจำนวนไปรษณีย์ภัณฑ์ ทั้งสิ้นรวม 28,195,536 ชิ้น โดยแยกเป็นไปรษณีย์ภัณฑรรมาในประเทศ 22,989,947 ชิ้น ต่างประเทศ 1,831,557 ชิ้น ไปรษณีย์ภัณฑลทะเลเบียนในประเทศ 1,084,129 ชิ้น ต่างประเทศ 42,387 ชิ้น ไปรษณีย์รับรอง 69,973 ชิ้น พัสดุไปรษณีย์ในประเทศ 288,684 ชิ้น ต่างประเทศ 2,513 ชิ้น โดยชุมชนเมืองที่มีจำนวนไปรษณีย์ภัณฑ์ผ่านเข้า-ออก รวมมากที่สุดได้แก่ เทศบาลเมืองนนทบุรี จำนวน 3,254,738 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 11.39 รองลงมาคือ เทศบาลเมืองนครสวรรค์ จำนวน 2,791,985 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 9.77 เทศบาลเมืองลพบุรี จำนวน 2,065,065 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 7.23 และเทศบาลเมืองพระนครศรีอยุธยา จำนวน 1,769,981 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 6.19 ส่วนชุมชนเมืองที่มีจำนวนไปรษณีย์ภัณฑ์เข้า-ออกน้อย ได้แก่ เทศบาลตำบลป่าโมก จำนวน 89,275 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 0.31 เทศบาลตำบลหนองแค 108,896 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 0.38 เทศบาลตำบลวัดสิงห์ 109,659 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 0.38 ของจำนวนไปรษณีย์ภัณฑ์ทั้งหมดของภาคกลาง (ตารางที่ 12 ในภาคผนวก)

2.6.5 โรงแรม และจำนวนห้องพักในโรงแรม

โรงแรมนับ เป็นกิจกรรมสำคัญที่เกี่ยวข้อง เนื่องกับการท่องเที่ยวที่ นำเงินตราต่างประเทศเข้าประเทศไทยเป็นจำนวนมาก เป็นปัจจัยที่จะรองรับความก้าวหน้า ของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ของประชาชนในท้องถิ่น สร้างงาน สร้างอาชีพ ซึ่งถ้าท้องถิ่นใดมีแหล่งท่องเที่ยวมาก จำนวนโรงแรมและจำนวน ห้องพักในโรงแรมจะมากตามไปด้วย ชุมชนเมืองที่มีจำนวนโรงแรมมากที่สุด ได้แก่ เทศบาล- เมืองนครสวรรค์ จำนวน 43 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 15 ของจำนวนโรงแรมทั้งหมดในภาคกลาง รองลงมาคือ เทศบาลเมืองพิษณุโลก และเทศบาลเมืองลพบุรี จำนวน 23 และ 18 ตามลำดับ ส่วนชุมชนเมืองที่มีจำนวนโรงแรมน้อยที่สุดของภาคกลางคือมีโรงแรมเทศบาลละ 1 แห่ง ได้แก่ เทศบาลเมืองบางบัวทอง เทศบาลเมืองปทุมธานี เทศบาลตำบลอัมพวา เทศบาลตำบลกระทุ่มแบน เทศบาลตำบลสองพี่น้อง และเทศบาลตำบลป่าโมก ทั้งนี้จำนวนโรงแรมในภาคกลางมีทั้งหมดรวม 285 แห่ง (ตารางที่ 14 ในภาคผนวก)

สำหรับจำนวนห้องพักในโรงแรมซึ่งแสดงให้เห็นถึง ขนาด มาตรฐาน สภาพการลงทุน และศักยภาพของพื้นที่ในการพัฒนาการท่องเที่ยว นั้น ชุมชนเมืองในภาคกลาง จะมีจำนวนห้องพักในโรงแรม รวม 10,146 ห้อง โดยชุมชนเมืองที่มีจำนวนห้องพักในโรงแรม มากที่สุด ได้แก่ เทศบาลเมืองพิษณุโลก จำนวน 1,467 ห้อง คิด เป็นร้อยละ 14 รองลงมา คือ เทศบาลเมืองนครสวรรค์ จำนวน 1,354 ห้อง คิด เป็นร้อยละ 13 ส่วนชุมชนเมืองที่มีห้องพัก ในโรงแรมน้อยที่สุด ได้แก่ เทศบาลตำบลสองพี่น้อง จำนวน 15 ห้อง คิด เป็นร้อยละ 0.1 (ตารางที่ 14 ในภาคผนวก)

2.6.6 สำนักงานประกันภัย

จำนวนสำนักงานประกันภัยเป็น เกณฑ์อย่างหนึ่งที่ใช้วัดความสำคัญ ของชุมชนเมือง เพราะถ้าชุมชนมีจำนวนสำนักงานประกันภัยสูง แสดงว่าชุมชนนั้นมีระดับ เศรษฐกิจและจำนวนกิจกรรมทาง เศรษฐกิจสูงด้วย ชุมชนเมืองภาคกลางมีจำนวนสำนักงาน- ประกันภัยทั้งหมดรวม 194 แห่ง (ตารางที่ 3 ในภาคผนวก) โดยชุมชนเมืองที่มีจำนวน สำนักงานประกันภัยมากที่สุด ได้แก่ เทศบาลเมืองนครสวรรค์ จำนวน 19 แห่ง คิด เป็นร้อยละ 10 รองลงมาคือ เทศบาลเมืองลพบุรีและเทศบาลเมืองสมุทรปราการ ชุมชนละ 13 แห่ง

ส่วนชุมชนเมืองที่มีจำนวนสำนักงานประกันภัยน้อยที่สุดคือ ชุมชนละ 1 แห่ง ได้แก่ เทศบาล-
ตำบลวัดสิงห์ เทศบาลเมืองบางบัวทอง เทศบาลตำบลท่าเรือ เทศบาลเมืองบ้านหมี่
เทศบาลตำบลอัมพวา เทศบาลตำบลกระทุ่มแบน เทศบาลตำบลหนองแค เทศบาลตำบล-
แก่งคอย เทศบาลตำบลสองพี่น้องและเทศบาลตำบลป่าโมก

2.7 การค้าและบริการ

ลักษณะสถานประกอบการค้าในเขตชุมชนเมืองภาคกลางมีทั้งร้านค้าย่อย
ห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล ห้างหุ้นส่วนจำกัด และบริษัทจำกัด แต่ส่วนใหญ่เป็นร้านค้าย่อยหรือร้านค้า
ขนาดเล็ก ซึ่งจำหน่ายเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิต ได้แก่ ร้านขายของชำ
ขายอาหาร เครื่องดื่ม เหล่านี้เป็นต้น โดยมีศูนย์กลางแหล่งธุรกิจการค้าตั้งอยู่ในแหล่งชุมชน
ที่มีประชากรหนาแน่น หรือบริเวณใจกลางชุมชน ซึ่งผู้ประกอบการลงทุนจะได้ผลกำไรตอบแทน
มากที่สุด สำหรับร้านค้าส่งยังมีไม่มาก อย่างไรก็ตามธุรกิจการค้าส่งของชุมชนก็ได้แก่ สินค้า
จำพวกสินค้าเกษตรกรรม เช่น ข้าว พืชผัก ผลไม้ และอุตสาหกรรมที่ออกมาจากโรงงาน
โดยตรง ได้แก่ สินค้าจำพวกอาหารกระป๋อง อาหารสัตว์ และอื่น ๆ สินค้าเหล่านี้จะถูกส่ง
ออกไปจำหน่ายยังตลาดกลางที่กรุงเทพฯ และบางส่วนโดยเฉพาะสินค้าอุตสาหกรรมบางประเภท
จะมีการส่งออกขายยังต่างประเทศด้วย ส่วนร้านบริการจะเป็นร้านที่ให้บริการแก่ลูกค้าด้านต่าง ๆ
เช่น คัดผม ตัดเสื้อผ้าถ่ายรูป เหล่านี้เป็นต้น ร้านค้าเหล่านี้ถือเป็นสถานประกอบการสำคัญของ
ชุมชน ซึ่งให้บริการชุมชนและพื้นที่โดยรอบ

จากข้อมูลของกองวิจัย สำนักผังเมือง มี พ.ศ. 2528 ชุมชนเมืองภาคกลางมีจำนวน
ร้านค้าและบริการทั้งสิ้นรวม 22,419 ร้าน (ตารางที่ 13 ในภาคผนวก) แบ่งเป็นร้านค้าปลีก
(ร้านค้าปลีก หมายถึง ร้านขายสินค้าปลีก เช่น ร้านขายของชำ ร้านเฟอร์นิเจอร์ ร้านขาย
ผลิตผลทางการเกษตร ร้านขายอุปกรณ์การกีฬาและดนตรี ร้านขายทองคำเงิน ร้านขาย
เสื้อผ้าสำเร็จรูป รองเท้า ฯลฯ) จำนวน 10,911 ร้าน ร้านค้าส่ง (ร้านค้าส่ง หมายถึง
ร้านขายสินค้าส่ง เช่น ร้านขายส่งข้าวสาร เครื่องดื่ม พืชผัก ผลไม้ ฯลฯ) จำนวน 533 ร้าน
ร้านบริการ (ร้านบริการ หมายถึง ร้านที่ให้บริการแก่ลูกค้า เช่น ร้านตัดผม เสริมสวย
ร้านถ่ายรูป ตัดเสื้อผ้า ร้านซ่อมเครื่องไฟฟ้า ซ่อมรองเท้า ฯลฯ) จำนวน 7,455 ร้าน

ร้านค้าปลีกและส่ง (ร้านค้าปลีกและส่ง หมายถึง ร้านที่เป็นทั้งร้านขายสินค้าปลีกและร้านค้าส่งรวมกัน)
 จำนวน 1,523 ร้าน ร้านค้าปลีกและบริการ (ร้านค้าปลีกและบริการ หมายถึง ร้านที่เป็นทั้ง
 ขายสินค้าปลีกและให้บริการอื่น ๆ คั้วยรวมกัน) จำนวน 1,354 ร้าน ร้านค้าส่งและบริการ
 (ร้านค้าส่งและบริการ หมายถึง ร้านที่เป็นทั้งขายสินค้าและให้บริการอื่น ๆ รวมกัน) จำนวน
 328 ร้าน และร้านที่มีทั้งค้าปลีก ค้าส่งและบริการรวมกัน(ร้านค้าปลีก ค้าส่งและบริการ หมายถึง
 ร้านที่ให้บริการทั้ง 3 ประการรวมกัน) จำนวน 313 ร้าน ชุมชนเมืองที่มีจำนวนร้านค้าและ
 บริการมากที่สุด คือ เทศบาลเมืองนครสวรรค์ จำนวน 1,903 ร้าน โดยมีร้านค้าปลีก
 จำนวน 941 ร้าน ร้านค้าส่ง จำนวน 36 ร้าน ร้านบริการ จำนวน 697 ร้าน
 ร้านค้าปลีกและส่ง จำนวน 147 ร้าน ร้านค้าปลีกและบริการ จำนวน 67 ร้าน
 ร้านค้าส่งและบริการ จำนวน 5 ร้าน ร้านค้าปลีก ค้าส่งและบริการรวมกัน จำนวน
 10 ร้าน รองลงมาได้แก่ เทศบาลเมืองพิษณุโลก เทศบาลเมืองนครปฐม . . เทศบาล เมือง-
 สมุทรปราการ และเทศบาลเมืองลพบุรี ส่วนชุมชนเมืองที่มีจำนวนร้านค้าน้อยที่สุด ได้แก่
 เทศบาล เมือง เสนา เทศบาลตำบลวัดสิงห์ และเทศบาลตำบลป่าโมก